

Virserums poststation II

Poststationsföreståndare Elise Theorin

Beslutet från järnvägsbolagets styrelse delgavs generalpoststyrelsen i en skrivelse den 23 augusti 1917. Men redan dessförinnan hade järnvägsbolagets beslut blivit känt i Virserum. I en skrivelse den 30 juli 1917 från Elisa Theorin i blekingska Lyckeby till postdirektören i Malmö framhöll hon:

Av personer i Virserum har jag uppmanats att försöka bli poststationsföreståndare där, då de förmodar att posten kommer att skiljas från järnvägen och vågar jag därför vända mig till Herr Postdirektören med förfrågan, huruvida det kunde vara möjligt för mig att erhålla denna befattning om det är så att ny poststation skall inrättas. Min plats på kronofogdekontoret mister jag nu på grund av att kronofogdetjänsten skall indragas och då min pension blott är 200 kronor, måste jag ju försöka skaffa mig något arbete.

Postdirektören kände tydligen inte till järnvägsbolagets beslut för den 4 augusti 1917 meddelade han att något skiljande av poststationen från järnvägen inte var aktuell, men om det blev aktuellt, skulle han återkomma. Det kan tilläggas att Theorin var änka efter den siste postmästaren i Målilla (postkontoret i Målilla flyttades år 1906 från Målilla till Hultsfred).

Sedan uppsägningen kommit postverket till handa fick postdirektionen i uppdrag att påbörja förberedelserna för postens skiljande från järnvägen. Redan den 30 augusti 1917 tillskrev postdirektionen Elisa Theorin och meddelade att poststationen i Virserum skulle skiljas från järnvägen. Man undrade om hon var villig att börja som poststationsföreståndare och i så fall mot vilken ersättning. Arvodet hade dittills varit 780 kr per år jämte anslag för avlönande av ett biträde med 540 kr per år.

Elisa Theorin reagerade positivt på postdirektionens förfrågan och den 6 september 1917 skrev hon tillbaka att "jag reste omedelbart upp till Virserum för att höra efter lokal m.m. Det är svårt att få bostad där och hyrorna äro dyra, så hyra, ljus och ved kommer att kosta minst 600 kronor". Hon var emellertid villig att börja arbeta i Virserum för det tidigare arvodet, men hon kunde däremot inte åtaga sig att bestrida avgiften för posttransporten från järnvägsstationen till den blivande poststationen.

Strax därefter fick postmästaren i uppdrag att undersöka lämpliga lösningar för en poststation i Virserum. I en skrivelse den 26 oktober 1917 till postdirektionen i Malmö lämnade han en "rapport över den på konfidentiellt uppdrag verkställda" undersökningen. Av denna rapport framgick att handlanden Carl Arthur Mauritz Westring skulle kunna åta sig poststationens skötsel mot ett årsarvode på 1.500 kr (inkl. biträdesanskaffning och posttransporter).

Westrings handelslokal, som låg c:a 350 m från järnvägsstationen, bestod av ett större butiksrum med två mindre rum innanför. Dessa mindre rum

skulle "med lämpliga anordningar" kunna bli en tjänlig postlokal. Besökare till posten måste dock passera genom butiken. Någon på postdirektionen har på postmästarens rapport gjort noteringen "ej bra" framför den sistnämnda uppgiften.

Ett par dagar senare, den 31 oktober, skriver Albertina Gunnarsson, till postdirektionen och erbjuder sig att hyra ut lokal till poststation i sin fastighet Frälsegården nr 3. Det var samma fastighet som under Karl Gunnarssons tid som poststationsföreståndare fungerade som poststation (nuvarande S. Järnvägsgatan 8). Bottenvåningen bestod av två rum och kök och övervåningen också två rum och kök. För lägenheterna önskade Gunnarsson en årshyra på 500 kr, varav 300 kr för bottenvåningen.

Lägenheterna behövde renoveras och fru Gunnarsson ansåg att postverket skulle inreda och underhålla förstugan, förstubron och det större rummet i bottenvåningen, medan hon själv skulle iordningställa övriga rum. Hon erbjöd sig också att måla om huset, ta upp en gångväg från trappan till staketet och sätta in en grind i staketet.

Uppenbarligen ansåg postdirektionen att den erbjudna lokalen var tillfyllest, för den 3 november 1917 begär man in anbud från byggmästare Gunnar Jonsson, Dansö, vad ombyggnadsarbetena skulle kosta. I skrivelsen nämns att man fört muntliga förhandlingar med honom, så därför finns ingen utförligare beskrivning av de nödvändiga ombyggnadsarbetena.

Av Jonssons anbud, som uppgick till 435 kr, framgår bl.a. att två brädväggar behövde uppföras, en dörr anbringas, postfacken flyttas från järnvägsstationen samt två postluckor tas upp. Vidare skulle förstugan boaseras och tapetseras, ett räcke anbringas kring förstubron samt tapetsering av de nya väggarna i expeditionsrummet.

Nu ansåg postdirektionen att man hade kommit tillräckligt långt i förberedelserna och i en skrivelse till generalpoststyrelsen den 5 november 1917 föreslog man att änkefru Theorin skulle utses till poststationsföreståndare. I skrivelsen sägs att hon "tjänstgjort å bank i Virserum och är väl förtrogen med förhållandena å platsen". Direktionen föreslog att årsarvodet och biträdesanslaget skulle utgå med samma belopp som järnvägsbolaget erhållit (d.v.s. 780 kr i arvode jämte 540 kr i biträdesanslag).

När det gällde frågan om ersättningen för posttransporterna meddelade postdirektionen att man skulle försöka få så låga transportkostnader som möjligt, men "arbetsförtjänsterna å platsen äro emellertid under nuvarande förhållanden ovanligt hög. En vanlig arbetare kan förtjäna 10 kronor om dagen". Generalpoststyrelsen godkände den 12 november 1917 änkefru Theorin som ny poststationsföreståndare liksom hennes löneanspråk, men man ville ha ytterligare informationer innan ersättningen för posttransporterna kunde godkännas.

Postdirektionen informerade omgående Elise Theorin om generalpoststyrelsens beslut och meddelade samtidigt att man hade gjort försök att ordna frågan om posttransporterna men utan resultat. Av postdirektionens skrivelse framgick att den avgående posten skulle lämnas vid tågen som avgick kl. 03.45 eller 04.30 (beroende på dag)

samt kl. 12.50. Dessutom skulle den ankommande posten hämtas vid tågen kl. 10.42 och 21.10. Det var alltså passning vid fyra tåg dagligen, utspridda från tidig morgon till sen kväll. Den tidiga morgonposten skulle kunna läggas i brevlåda redan på kvällen för att sedan medtagas av tåget på morgonen.

Vidare ansåg postdirektionen att de brev och tidningar som ankom kl. 21.10 inte var av större omfattning än att Theorin själv kunde hämta dem. Postdirektionen drog därför följande slutsats.

Under sådana förhållanden synes det postdirektionen, som skulle Ni själv med tillhjälp av den jungfru, som postdirektionen antager att Ni under alla omständigheter kommer att hava, kunna verkställa posttransporterna. Direktionen undrade avslutningsvis vilken ersättning Theorin begärde för posttransporterna.

Elise Theorin svarade postdirektionen redan den 14 november 1917 och begärde ersättning för posttransporterna med 600 kr per år "då all arbetslön i Virserum är högt uppdriven och jag tror, det blir svårt att få någon att åtaga sig det".

När det gällde postlokalen i den gunnarssonska fastigheten ansåg Theorin att både lokalen och läget var bra för allmänheten. Däremot tyckte hon att hyran var för hög för bottenvåningen (300 kr/år), som förutom postlokalen "blott bestod av ett rum och ett dåligt kök". Tidigare hyresgäst hade endast betalat 144 kr/år. Hon var dock villig att acceptera lokalen tills hon kunde hitta något billigare.

Men Theorin var också orolig för att allt inte skulle hinna bli klart till den 1 december, då posten skulle flytta från järnvägen. Hon skrev därför följande:

Jag vore tacksam för svar, helst på telefon innan veckans slut, ty annars blir det nästan omöjligt kunna vara där och taga emot poststationen den 1 decemember. Det är ju mycket, som skall ordnas med flyttning, anskaffandet av ved m.m., så det är tråkigt, det är så in på tiden.

Postdirektionen översände den 17 november 1917 ett förslag till kontrakt med Theorin där frågan om ersättning för posttransporterna lämnades öppen. Postdirektionen anförde att postiljonen som medföljde postkupé 186 skulle, utan ersättning från Theorin, biträda vid posttransporterna mellan postkupén och poststationen. Dessutom förutsatte man ånyo att Theorin kunde "verkställa transporterna med tillhjälp av den jungfru, som postdirektionen antager Ni kommer att hava till Eder hjälp".

Mot den här bakgrunden ansåg postdirektionen att transportanslagets storlek skulle bestämmas sedan Theorin "hunnit bilda sig en uppfattning om transporternas omfattning".

Men änkefrun var inte intresserad av att skjuta lösningen på framtiden. I en svarsskrivelse den 21 november 1917 meddelade hon att hon inte kan godkänna kontraktet. Hon vill också "fästa Postdirektionens uppmärksamhet därpå, att min lön och pension helt naturligt icke kan bereda mig tillfälle att hålla mig med jungfru".

Ersättningsfrågan kunde inte lösas till den 1 december, men fru Theorin åtog sig att ansvara för posttransporterna under december månad.

Postdirektionen föreslog i en skrivelse på nyårsaftonen 1917 att

generalpoststyrelsen skulle godkänna Theorins krav på ersättning för posttransporterna från tåget till poststationen.

Kandidater till uppdraget som posttransportör saknades inte. Stinsen i Virserum föreslog Karl Petersson, som var arbetare på brädgården, medan C. O. Nyström i en skrivelse den 30 november 1917 till poststationen erbjöd sina tjänster mot 50 kr i månaden under förutsättning att "fordon torde av Pöstverket hållas". Själv föreslog poststationsföreståndare Theorin antingen "en äldre person, Sven Gustaf Svensson" (som dock inte ville tömma brevlådan före det tidiga morgontågets avgång) eller "en ung man, Frans Johansson, som nu hämtar upp brevlådan på kvällarne". Vem av kandidaterna som utsågs framgår inte av postverkets handlingarm då det blev poststationsföreståndarens ensak att anlita lämplig person. Ryktet om poststationens förflyttning till den gunnarssonska fastigheten hade spridit sig i samhället. Av en tjänsteanteckning i november 1917 framgår att "Kamrer Rudén i Virserum telefonerat, att samhället helst skulle se, att poststationen i Virserum kunde få ett mera centralt läge än som ifrågasatts". Kamrer Arvid Rudin meddelade vidare att fabriker Lagerqvist erbjöd en lokal nära torget för 75-100 kr.

Telefonpåringningen följdes upp av en formell skrivelse den 16 november 1917 från flera korrespondenter till postdirektionen i Malmö. I skrivelsen framhålls bl.a. följande:

På grund af förestående flyttning af poststationen härstädes, och då det försports att dess nya plats är ämnad att blifva i en utkant af samhället, få undertecknade härigenom hos Postdirektionen hemställa om ändring i så måtto, att den istället förläggas till en lokal som för närvarande används till kaffé, belägen i samhällets centralaste del vid torget och tillhörande firman Carlsson & Lagerqvist.

Om den här lokalen inte kunde accepteras föreslog man Virserums Hotell "visserligen ej så centralt, men bättre än den som vi hört uppgifvas".

Skrivelsen hade undertecknats av 17 firmor, däribland Bankaktiebolaget Södra Sverige (senare sammanslagen med Svenska Handelsbanken), Oscar Edv. Ekelunds Snickerifabriks AB, Virserums Möbelkompani och Trä - & Kolaffären.

Skrivelsen remitterades den 21 november 1917 till Elisa Theorin för yttrande "därest den ifrågasatta lokalen anses bättre och ändamålsenligare än lokalen i fru Gunnarssons fastighet".

Elisa Theorin svarade med vändande post att det enda problemet med postlokalen i fru Gunnarssons hus var hyrans storlek, men "då postdirektionen själv gjort upp med fru Gunnarsson angående hyran och reparationer, som säkerligen redan påbörjats, kan man väl ej återkalla det". När det gällde lokalen i Lagerqvists hus kunde den också bli bra och hon var villig att antaga denna "om postdirektionen bestämmer det för att tillmötesgå korrespondenternas begäran".

Fru Theorin kunde godta båda lokalerna, bara hon fick ett snabbt besked. Den 26 november sänder postdirektionen telegram till Theorin att poststationen skall förläggas till Gunnarssons hus.

Nu var alltså både personal och lokal ordnad, men ännu återstod inredning. I skrivelser den 21 november 1917 till olika postmästare i södra

distriktet beordrade postdirektionen dem att sända olika inventarier till Virserum. Ett mindre stämpelbord vid postkontoret i Kristianstad överflyttades härigenom till poststationen i Virserum. Den skrivpulpet för allmänheten, som fanns vid postkontoret i Karlshamn "varder delad mitt i tu samt att de därigenom uppkommande båda delarna varda iordninggjorda, så att två skrivpulpeter utan mellanskiljeväggar erhålles. Den ena hälften sändes sedan till Virserum.

Till postmästaren i Lund utgick påbud att "ett vid postkontoret disponibelt fack varder delat mitt i tu samt reparerat, så att två fack uppstå; börande dock t.v. endast den ena halvan repareras". Det reparerade facket erhöll Virserum. Postkontoret i Laholm fick överlåta ett disponibelt "bord på skåp" med en längd av 200 cm och en bredd på 80 cm.

Den enda nya inventariet blev en lantpoststationsbrevlåda av nya modellen som beställdes från postens persedelsförråd.

Posten öppnades planenligt den 1 december 1917 i det gunnarssonska huset. Det särskilda biträdesanslaget på 540 kronor använde Elise Theorin till att anlita sin syster Hilda Andersson för hjälp med postgöromålen. Hilda Andersson var också änka efter en postmästare - Ludvig Andersson från Hörby.

En ny lantbrevbäringslinje började utgå från Virserum poststation den 1 september 1918. Det var den 21 km långa ringlinjen Virserum-Ramsebo-Virserum som trafikerades två dagar i veckan.

I takt med postens ökade betydelse ansågs lokalerna på Södra Järnvägsgatan inte ändamålsenliga. När Svenska Handelsbanken började planera för att uppföra en egen fastighet anmälde postverket sitt intresse för att hyra lokaler av banken. Handelsbanken hade i början av år 1923 köpt en tomt på Kyrkogatan av bokbindaren Efr. Johansson - då var han ännu föreståndare för telefonstationen - till ett pris av 5.000 kr; ett pris som vid den här tidpunkten ansågs som högt.

Svenska Handelsbankens arkitekt J:son Gate, Stockholm, upprättade därefter två alternativa förslag till bankhus, varav ett avsåg en större byggnad inrymmande även postlokal. Av en skrivelse den 13 april 1926 från Svenska Handelsbankens avdelningskontor i Kalmar till postdirektionen i Malmö framgick att den tilltänkta postlokalen skulle kunna få hyras för en kostnad av 1.400 kr per år jämte ersättning för värmekostnaderna. Till grund för hyresberäkningen låg merkostnaderna "för beredande af postlokalerna erforderligt ökade utrymmet". Hyran avsåg såväl själva postlokalen som en bostadslägenhet på två rum och kök en trappa upp avsedd för poststationsföreståndaren.

Till bankens skrivelse fanns bifogat en ritning över det tilltänkta bank- och posthuset. Av denna framgick att postlokalen skulle ha ett rum för allmänheten, expeditionsrum, kassavalv, kapprum och WC med en sammanlagd golvyta av c:a 65 kvm.

Postdirektionen i Malmö var nöjd med förslaget och överlämnade detta till generalpoststyrelsen i en skrivelse den 19 april 1926. I denna meddelades samtidigt att banken hade gått med på att dela upp hyresbeloppen på *dels* själva postlokalen (1.000 kr), *dels* bostadslägenheten (300 kr). Tanken var att poststationsföreståndaren själv skulle få betala hyran för

bostadslägenheten. Uppenbarligen hade man också lyckats förhandla sig till en något lägre hyra.

Skrivelsen från postdirektionen är intressant ur en annan synpunkt. Av skrivelsen framgår nämligen att poststationen i Virserum var en av de största inom hela södra distriktet (då var givetvis inte postkontor och postexpeditioner inräknade). Postdirektionen ansåg vidare "att posttrafiken å platsen var av den betydelse, att postexpedition där bör inrättas, då den nuvarande poststationsföreståndaren, som är född år 1861, avgår". För att inte inrättandet av en postexpedition skulle bli fördröjd av lokalfrågan borde man redan nu hyra en lokal som skulle kunna användas till postexpedition när sådan hade inrättats i Virserum. Det skulle dock dröja till år 1931 innan poststationsföreståndarbefattningen blev ledig och först år 1935 innan poststationen omändrades till postexpedition.

Generalpoststyrelsen medgav i sitt beslut den 23 april 1926 att den erbjudna lokalen i Handelsbankens hus skulle få förhyras. Postdirektionen blev emellertid tvingad att i en skrivelse den 25 maj 1926 meddela generalpoststyrelsen att Handelsbanken inte längre var intresserad av att bygga sitt nya bankhus så stort att även postlokal kunde inrymmas. Bankens centrala ledning i Stockholm hade nämligen "funnit den förräntning som kunde påräknas, mindre tillfredsställande, varför beslut fattats, att nybyggnaden endast skall omfatta lokaler för bankens eget behov".

Av protokollet från Svenska Handelsbankens avdelningskontor i Kalmar (§ 351) framgår att "arkitekten Gate utarbetat nya ritningar till en tegelbyggnad inrymmande enbart banklokaler, kamrerarebostad, ävensom i källarvåningen en mindre butik". Denna bankbyggnad, utan lokaler, hade kostnadsberäknats till c:a 40.000 kr.

Handelsbanken kunde flytta in i sitt nya hus den 16 mars 1927, och samtidigt lämna de gamla, förhyrda, lokalerna på Storgatan 22-24. Bankflyttningen fick betydelse också för posten. Ett par veckor efter bankflytten besiktigades bankens efterlämnade lokaler av postverket. Dessa utföll till belåtenhet bl.a. därför att där redan fanns ett bastant kassavalv.

Postdirektionen tillskrev därför generalpoststyrelsen den 3 april 1927 och föreslog att man skulle få hyra den lediga lokalen. Vissa ändringsarbeten planerades, men i stort kunde lokalen räcka till även om postexpedition skulle inrättas i Virserum. Postdirektionen uppehöll sig även i denna skrivelse kring frågan om poststationens förändring till postexpedition: Trafiken vid poststationen är av den omfattningen, att postexpedition bör inrättas å platsen, men bör härmed anstå, till dess nuvarande poststationsföreståndaren - postmästareänka, biträdd av en syster, som jämväl är postmästareänka, båda med liten pension - avgår. Hon är född 1861 och sjuklig, varför postdirektionen har anledning förmoda, att hon icke någon längre tid kan kvarstå som poststationsföreståndare i Virserum.

Dagen innan postdirektionens skrivelse hade generalpoststyrelsen erhållit en annan skrivelse från N. A. Bergström, ägare till Bergströms Kappfabrik

i Virserum. Man kan förmoda att han hade goda kontakter med poststationsföreståndaren och att han agerade för att stödja henne. Troligen var hon orolig för att diskussionerna om den nya postlokalen skulle innebära att Elise Theorin blev av med sitt arbete. Bergströms skrivelse i sin helhet löd:

Enär det kommit till min kännedom, att en person här, vilken har en lokal som ingen vill hyra, denne person lär yrka på, att hans lokal skulle förhyras av postverket, får jag härmed protestera mot detta förslag. Det är alls icke behöfligt att förhyra dyrare lokal för posten här, enär samhället är i stark tillbakagång, något som Landsfiskalen Fr. Jonath. Holm här, säkert kan styrka. Sålunda har nu, det enda företag av betydelse, måst inskränka till endast tre dagars arbete i veckan. Bevisligen är jag den ende, som har någon nämnvärd post här, enär jag årligen utsänder ca 600 postförskott, bekommer 300 postpaket, avsänder ca 2000 brev, samt erhåller ca 60.000 kronor i postanvisningar. Sedan nuvarande innehavaren av poststationsföreståndarebefattningen här tillträdde sin plats har under alla dessa år här icke förekommit ett enda fel med min post. De flesta, som idka handel här, har ju under de senaste åren inställt betalningar och även konkurser inträffat. Detta bevisar ju att platsen är dålig. Någon ny postlokal här, är absolut obehövlig, och absolut säkert är, att alla obetvingat blifvit fullt korrekt expedierade av nuvarande poststationsföreståndare.

Generalpoststyrelsen remitterade omgående skrivelsen till postdirektionen för yttrande och i detta påpekade direktionen den 8 april 1927 att det verkligen var befogat med en ny postlokal och att direktionen inte hade för avsikt att anställa en annan föreståndare, endast byta lokal. I motsats till Bergström ansåg postdirektionen att Virserums samhälle var stort och livskraftigt och att det förhållande "att en eller annan firma måste träda i konkurs" inte påverkade behovet av en ny postlokal. Några dagar efter postdirektionens yttrande beslutade generalpoststyrelsen att den föreslagna lokalen skulle få förhyras.

I maj 1927 skrev man kontrakt med skohandlande Carl Lagerkvist att posten skulle förhyra lokalerna på Storgatan 22-24 fr.o.m. den 1 oktober 1927. Hyran för lokalen uppgick till 800 kr per år. Vetlanda-Posten från den 29 mars 1927 hälsade flyttningen med tillfredsställelse "enär nuvarande lokaler ej uppfylla de fordringar som med fog kunna ställas på en tidsenlig lokal". I samband med inflyttningen i de nya lokalerna anskaffades ett postboxfack (med 106 fack), som inköptes av poststationsföreståndaren personligen för 954 kr. Det var således inte postverkets egendom.